

ŠKODY NA LESNOM MAJETKU Z POHĽADU VYHLÁŠKY 86/2002 Z. Z. O STANOVENÍ VŠEOBECNEJ HODNOTY MAJETKU, V ZNENÍ NOVELY VYHLÁŠKY Č. 576/2003 Z. Z.

Jozef TUTKA

Úvod

V rokoch 2000-2003 sa významne zmenila filozofia prístupu k odvodeniu hodnoty majetku a jeho súčastí, fyzických i právnických osôb. Statické poňatie odvodenia regulovaných veličín cien (úradných) bolo východiskom pre prvé tzv. iniciálne roky vytvárania trhového prostredia. Relevantnosť takýchto regulovaných veličín hodnoty majetku sa mohla zabezpečiť častejšou novelizáciou sadzieb na meraciu jednotku majetku. Pre oblasť lesného majetku sa však úpravy sadzieb nezrealizovali vôbec, aj keď boli pripravené v rokoch 1996, 1999 a 2000.

S blížiacim sa vstupom do EÚ, zrejme prevzalo v tejto oblasti iniciatívu MS SR, ktoré vypracovalo modely oceňovania majetku podnikov, resp. všeobecnej hodnoty majetku, umožňujúce prostredníctvom východiskových cien, čiastkových a agregovaných koeficientov simulovať trhové prostredie a stanoviť zodpovedajúcu „úradnú“ trhovú cenu.

Aj keď ide jednoznačne o lesopolitickú a ekonomickú záležitosť, považujem za užitočné, aby sa informácie o možných zmenách, ktoré prinesie uplatňovanie Vyhlášky č. 86/2002 Z. z. a jej novely č. 546/2003 Z. z. dostali k teoretikom a praktikom ochrany lesov, ktorí riešia preventívne a obranné otázky ochrany lesa a poškodenie lesných ekosystémov a stanovenie škody s ich prácou úzko súvisí.

Doterajšie a aktuálne predpisy pre oceňovanie lesného majetku

Do 31. decembra 2003 roku platila na oceňovanie prírodnej zložky lesného majetku v lesníctve (lesných pozemkov a lesných porastov) a niektorých stavieb vyhláška MF č. 465/1991 Zb. o cenách stavieb, pozemkov, trvalých porastov, úhradách za zriadenie práva osobného užívania pozemkov a náhradách za dočasné užívanie pozemkov v znení neskorších predpisov. Sadzby úradných cien lesných pozemkov a lesných porastov a príslušné ustanovenia tejto vyhlášky slúžili pre celú škálu aktivít zahrňovaných pod pojem oceňovanie lesov, vrátane stanovenia škody, resp. ujmy na lesnom majetku.

Pre účely stanovenia hodnoty podniku ako celku a jeho zložiek platila do 1. marca 2002 Vyhláška MS SR č. 255/2000 Z. z. „o stanovení hodnoty podniku, jeho časti a zložiek majetku podniku“.

Od 1. marca 2002 ju nahradila vyhláška MS SR č. 86/2002 „o stanovení všeobecnej hodnoty majetku“.

Predmetom oceňovania podľa tejto vyhlášky je nehmotný a hmotný investičný majetok obežný a ostatný majetok, ale aj iný majetok ako majetok podniku.

Základnými metodickými postupmi stanovenia všeobecnej hodnoty podniku a častí podniku sú:

- majetková metóda
- podnikateľská metóda
- likvidačná metóda
- kombinovaná metóda a
- porovnávací metóda

Všeobecná hodnota lesných pozemkov a lesných porastov sa v pôvodnom znení tejto vyhlášky stanovovala ako súčin jednotkovej východiskovej hodnoty a koeficienta polohovej diferenciácie. Východisková hodnota lesného porastu a pozemku sa odvodila na základe vyhlášky MF č. 465/1991 Zb.

Vyhláškou MS SR č. 576/2003 Z. z. sa zmenili a doplnili niektoré náležitosti pôvodnej vyhlášky č. 86/2002 Z. z. Medzi také zmeny patrí aj zaradenie tabuliek sadziieb lesných pozemkov a lesných porastov a tabuliek ďalších pomocných veličín z vyhlášky č. 465/1991 Zb. V rámci prílohy č. 14 sú zahrnuté tab. I – III, ktorých údaje slúžia pre oceňovanie lesných pozemkov a príloha č. 15 obsahuje tab. IV – VI, v ktorých sú veličiny pre oceňovanie lesných porastov.

Určítym nedostatkom tabuliek prílohy č. 14 i 15, ktoré neodstráni ani skutočnosť, že ide iba o stanovenie východiskovej hodnoty, je značná zastaralosť údajov, ktoré neboli aktualizované od roku 1991 napriek tomu, že už v rokoch 1996, 1999 a 2000 boli pripravené ucelené materiály pre realizáciu novelizácie lesníckej časti vyhlášky č. 465/1991 Zb.

Predpokladá sa, že v krátkom období sa obsah príloh č. 14 a 15 nahradí aktuálnymi údajmi sadziieb a ostatných veličín a relevantnými modernými postupmi stanovenia hodnoty lesných pozemkov a porastov, ktoré sa odvodili v rámci výskumu v roku 2002.

Aj pri použití starých sadziieb úradnej hodnoty lesných pozemkov a lesných porastov sa pomocou vyhlášky č. 465/1991 Zb. odvodí východisková hodnota, z ktorej sa stanoví všeobecná hodnota lesného majetku (lesného pozemku, porastu) pomocou koeficienta polohovej diferenciácie, ktorá už predstavuje významné priblíženie k jej trhovej veličine.

Doterajšie a aktuálne metodické postupy oceňovania škôd na lesnom majetku

Takmer do polovice roku 1994 sa pre rozlišovanie poškodenia a finančnú kvantifikáciu škôd na lesnom majetku, predovšetkým na lesných porastoch v rozličných vývojových štádiách využívali „Pokyny Ministerstva lesného a vodného hospodárstva SSR číslo 979/1987-161 z 20. decembra 1987.

Viacere definície stavov, pri ktorých dochádza k poškodeniu lesného majetku, členenie poškodení a škôd, ako aj vlastné zisťovanie rozsahu poškodenia a vstupných údajov pre stanovenie škody majú objektívnu podstatu a mohli byť v pôvodnej alebo upravenej podobe prevzaté do metodických postupov platných v súčasnosti.

V algoritmoch výpočtu (vzorcoch) jednotlivých druhov škody sa uplatňoval tzv. lineárny model oceňovania lesného porastu (CPP a cena nákladov založenia lesného porastu), pretože pred rokom 1989 neexistovali oficiálne modely oceňovania a sadzby úradných cien lesných porastov odzrkadľujúce reálny dopyt po úžitkoch z lesa. Tento princíp stanovenia hodnoty lesných porastov a tiež niektoré vzorce odvodené z neho pre stanovenie škody na lesných porastoch nezodpovedajú aktuálnym teóriám oceňovania, vzhľadom na absenciu uplatnenia faktora času, resp. generálne uplatňovanie veličiny celkového priemerného prírastku (objemového, resp. hodnotového), pre všetky prípady škôd, čo značne skresľuje reálny stav zásoby i hodnoty lesných porastov.

V roku 2004 (9. mája) bolo vydané vo Vestníku MP SR pre stanovenie škody na lesnom majetku Metodické usmernenie č. 34/1994-730 výpočtu náhrad za poškodzovanie a obmedzenie využívania lesa. V materiáli metodického usmernenia sa definuje jeho predmet a účel, škoda na lese, cena dreva, cena lesa, lesná produkcia, jednotlivé druhy škôd a alternatívne vzorce (algoritmy) pre výpočet ich hodnoty. V prílohe sa uvádzajú celkový priemerný objemový prírastok pre relatívne bonitné stupne a absolútne bonity a tiež priemerný vekový prírastok dreva na pni, resp. hodnoty lesného porastu, tiež podľa relatívnych bonitných stupňov a absolútnych bonít (v materiáloch vestníka sú omylom označené ako CPP namiesto PP).

Pre stanovenie jednotlivých druhov škôd sú k dispozícii spravidla 3 alternatívy vzorcov. Prvá alternatíva vychádza z hodnoty lesných porastov, druhá alternatíva z priemerných vekových hodnotových prírastkov a CPP hodnotového a v tretej alternatíve sa vychádza z priemerných vekových a CPP objemových.

Okrem tohto Metodického usmernenia použiteľného pre všetky druhy škôd bol v roku 1994 vydaný a v roku 1998 upravený Metodický postup pre výpočet náhrad za poškodzovanie lesných porastov zverou. Precízne sú v ňom spracované postupy stanovenia jednotlivých druhov škôd lesnou zverou. Samotná finančná kvantifikácia škody vychádza zo vzorcov lineárneho modelu oceňovania lesných porastov, uplatneného v Pokynoch MLVH SSR z roku 1987, ktorý je v podmienkach trhovej ekonomiky, pre niektoré špecifické výpočty druhov škôd v jeho pôvodnej forme už prekonaný.

Škody na lese a lesnom majetku v pripravovanej legislatíve

Pod škodou sa rozumie zníženie hodnoty lesného majetku poškodeného zavinením inej osoby, porušením povinnosti alebo i bez zavinenia človeka. Lesnou škodou je zmenšenie úžitkovej hodnoty lesného pozemku, lesného porastu a ostatného lesného majetku ich zničením alebo poškodením produkčnej schopnosti lesnej pôdy, produkčnej základne lesného porastu a účelového poslania ostatného lesného majetku, alebo vyvolané náklady opatrení a činností na odstránenie škodlivých činiteľov alebo tiež zmiernenie dôsledkov poškodenia.

Subjekt, ktorý spôsobil škodu hradí jej skutočnú hodnotu, ale i to o čo poškodený prišiel za určitú časovú etapu (ušlý zisk). Škoda sa hradí v peniazoch, ak je to možné a ak poškodený o to požiadava, hradí sa škoda uvedením do stavu pred poškodením. Výška škody sa stanovuje v cenách v čase poškodenia s uplatnením faktora času.

Jednotlivé druhy škôd

Škody na lese a lesnom majetku podľa jednotlivých škodlivých činiteľov abiotického, biotického a antropogénneho charakteru sa rozlišujú na:

- a. Škody zo znečistenia ovzdušia
- b. Škody následkom požiarov
- c. Škody spôsobované lesnou zverou
- d. Škody zapríčinené človekom, okrem odpadov priemyslovej činnosti
- e. Ostatné druhy škôd

Podľa objektu poškodenia rozlišujeme škody na:

- a. lesnom poraste v dôsledku:
 - predčasnej likvidácie stromov porastu,
 - ušlej produkcie,
 - rubnej nezrelosti
 - zníženia prírastku,
 - zníženia kvality stojaceho lesného porastu,
 - zníženia kvality ťaženého dreva
- b. lesnom pozemku (pôde)
 - zníženia úrodnosti rôzneho pôvodu
 - zmeny lesného pozemku na nebiologické účely využívania

- c. sťažení a obmedzení obhospodarovania a využívania lesa /náklady na zamedzenie a odstraňovanie následkov škodlivých činiteľov, zvýšené náklady na obhospodarovanie lesa/, okrem obmedzení vyplývajúcich z legislatívnych noriem
- d. lesnej zveri
 - zničenie alebo krádež zveriny a trofeje,
 - uhynutie poranenej zveri
- e. budovách, stavbách a zariadeniach slúžiacich lesnej výrobe
- f. ostatnom lesnom majetku

Oprávnenosť úhrady stanovenej škody na lese a lesnom majetku vyplýva zo všeobecných právnych predpisov (zákon č. 47/1992 Zb., v znení neskorších noviel – Občiansky zákonník, zákona č. 513/1991 Zb., v znení neskorších noviel – Obchodný zákonník) a § 65 návrhu zákona o lesoch.

Oprávnenou osobou pre výpočet škody alebo ujmy na majetku je znalec z odboru lesné hospodárstvo, odvetvie oceňovanie lesov. Cena znaleckého posudku sa pripočíta k hodnote stanovenej veličiny škody, resp ujmy a je predmetom úhrady od povinnej osoby.

Rámcová charakteristika výpočtu škody z jednotlivých druhov poškodení

Škoda z predčasnej likvidácie porastu

Pri úplnom alebo čiastočnom neúmyselnom alebo úmyselnom odstránení alebo zničení lesného porastu pred dosiahnutím jeho rubného veku do takej miery, že je účelná, resp. nutná jeho predčasná obnova, je škodou:

- hodnota lesného porastu v stave a kvalite akým mohol byť bez vplyvu škodlivého činiteľa po odpočítaní hodnoty prípadnej užitočnej produkcie

Škoda z ušlej produkcie lesného porastu

Za obdobie neúmyselného alebo úmyselného prerušenia rastového procesu lesného porastu po jeho zabezpečenie obnovou, resp. do konca rubnej doby vzniká škoda z ušlej produkcie. Jej čiastky sa pre jednotlivé prípady určia ako:

- hodnota diskontovanej čiastky dočasnej ušlej produkcie, vyplývajúca z časového obdobia dočasného prerušenia produkcie - t_x a obdobia na dosiahnutie zabezpečeného lesného porastu t_y
- hodnota diskontovanej čiastky trvalej ušlej produkcie od doby likvidácie porastu do konca rubnej doby, v prípade vyradenia lesného pozemku z lesného využívania

Škoda zo zníženia prírastku

Škoda zo zníženia objemového prírastku vzniká pôsobením škodlivého činiteľa alebo ich komplexu. V konkrétnych prípadoch ide o škody na súčasnom stave lesných porastov. Je možné však uplatniť i škody spôsobené na budúcej produkcii v dôsledku zníženia produkčnej základne.

Určovanie škody zo zníženia prírastku lesných porastov závisia od možnosti kvantifikácie miery poškodenia vo vzťahu k nepoškodenému stavu. Najčastejšie sa miera poškodenia vyjadruje koeficientom. Ak koeficient vyjadruje mieru poškodenia, o čo sa produkcia znížila, použije sa ako multiplikátor vo forme "k", ak vyjadruje podiel objemu po znížení, použije sa vo vzorci "(1-k)". Existujú postupy výpočtu hodnoty súčasných strát zo zníženia prírastku, resp. straty z budúcich znížených prírastkov.

Ak poškodenie vedúce k zníženiu produkčnej schopnosti možno vyjadriť zmenou taxačných veličín, najmä bonity, zastúpenia drevín, škodu možno vypočítať z rozdielu cien lesného porastu pred a po zmene pôvodného stavu.

Zníženie kvality stojaceho lesného porast

Škoda sa vyčíslí na základe zmenených taxačných veličín porastu sortimentáciou a následným výpočtom hodnoty zásoby lesného porastu alebo výpočtom hodnoty dreva na pni podľa predpisov oceňovania, v zmysle úradných cien lesných porastov.

Zníženie kvality vyrúbaného dreva

Škoda zo zníženia kvality ťaženého dreva v dôsledku zníženia jeho sortimentácie sa určí ako rozdiel speňaženia objemu ťažby nepoškodeného a poškodeného lesného porastu v porovnateľných podmienkach. Podkladom pre výpočet tejto škody sú údaje LHE alebo priame zisťovania pre konkrétny lesný porast.

Škoda z poškodenia lesného pozemku

Škoda z poškodenia lesného pozemku tým, že sa znížia jeho produkčné schopnosti, zmenou jeho úrodnosti, sa určí ako rozdiel jeho ceny zo vstupných veličín pred a po jeho poškodení. Pokiaľ je možné poškodenie vyjadriť mierou poškodenia koeficientom "k", tak výška škody sa určí ako súčin hodnoty lesného pozemku pred poškodením a koeficienta k.

Škoda alebo ujma zo zvýšenia nákladov obhospodarovania a ochrany lesa

Ide predovšetkým o zvýšené náklady preventívnych a realizačných opatrení v pestovnej, ťažbovej a ochrannej činnosti obhospodarovania lesov, zapríčinené subjektami a činiteľmi okrem legislatívnych noriem.

Tab. 1 poskytuje prehľad o škodlivých činiteľoch a z nich rezultujúcich možných škôd.

Záver

Primerane včas zareagovala v 90-tych rokoch minulého storočia teoretická fronta i najvyššia úroveň štátnej správy (lesníctva SR) na potrebu vlastníkov a užívateľov lesa a pripravila zodpovedajúce metodické pomôcky pre znalcov, ale i odborníkov a špecialistov z praxe, umožňujúce plnohodnotne realizovať vlastnícke práva a regulárne obhospodarovanie lesov.

Aktuálne metodické pokyny stanovenia škody na lesnom majetku boli vydané už takmer pred 10-tymi rokmi a vo väčšine prípadov sa v nich využívajú údaje z ešte starších oceňovacích predpisov (Vyhláška MF č. 465/1991 Zb.).

Alternatívne vzorce týchto metodických pokynov umožňujú tento časový nedostatok eliminovať. K spresneniu a k priblíženiu k trhovej cene lesného majetku a teda aj k zrealizovaniu veličín odvodených škôd prispeje aj Vyhláška MF č. 86/2002 Z. z. o stanovení všeobecnej hodnoty majetku v znení vyhlášky č. 576/2003 Z. z.

Uspokojivé riešenie sa dosiahne až vtedy, keď sa podarí zapracovať do tejto vyhlášky nový model oceňovania lesov (lesných pozemkov a porastov), ktorý bude poskytovať adekvátne východiskové hodnoty týchto zložiek lesného majetku, ktoré sa po úprave koeficientom polohovej diferenciacie významne priblížia ich trhovej úrovni.

Tabuľka 1. Prehľad najbežnejších škodlivých činiteľov a možných druhov poškodení a škôd

Škoda z dôvodu Škodlivý činiteľ		Straty z predčasnej likvidácie porastu	Ušlej produkcie dočasne	Ušlej produkcie úplnej	Straty zo zníženia prírastku	Zníženia kvality vyťaženého dreva	Zníženia kvality produkcie stoj. porastu	Zníženia úrodnosti lesného pozemku (náklady na meliorácie)	Zvýšených nákladov ťažbovej činnosti	potreby rekvitívácie	Nákladov na obnovu lesa	Zvýšených nákladov na mimoriadne ochranné opatrenia	Nákladov na vypratanie a likvidáciu zbytkov	Nákladov na hasenie, pohotovosť a dozor
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Abiotické činitele (vietor, sneh, námraza, sucho, ľad)	A	/	/		/	/	/		/		/		/	
Biotické činitele (živočíšne a rastlinné)	B	/	/		/	/	/		/		/	/	/	
Antropogénne činitele: Imisie	C	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Prevádzka – mechanizmov (ťažba, geologic. prieskum, banská činnosť, prevádzka strelníc, vojen. cvičenia)	D					/	/	/	/	/	/			
Požiar	E	/	/	/	/	/	/	/		/	/	/	/	/
Zmena vodného režimu	F	/	/	/	/	/	/	/			/			
Záber lesnej pôdy (dočasný a trvalý)	G	/	/	/				/	/	/	/		/	
Obmedzenie využitia (skládky)	H		/	/							/		/	
Pastva hospodárskych zvierat	I				/	/	/				/	/		
Poľovná zver	J	/	/		/	/	/				/	/		

Literatúra

Metodické usmernenie výpočtu náhrad za poškodzovanie a obmedzenie využívania lesa č. 34/1994-730

Metodický postup pre výpočet náhrad za poškodzovanie lesných porastov zverou, LVÚ Zvolen, 1994 (1998), 6 s., 7 príloh

Pokyny MLVH SSR č. 979/1987 pre výpočet náhrad za záber a poškodzovanie lesného fondu

TUTKA, J. a kol., 2003: Oceňovanie lesov, ÚVVP Zvolen, 252 s.

Vyhláška MS SR č. 86/2002 Z. z. o stanovení všeobecnej hodnoty majetku

Vyhláška MS SR č. 576 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa Vyhláška MS SR č. 86/2002 Z. z.

Ing. Jozef TUTKA, CSc.

Lesnícky výskumný ústav Zvolen

T. G. Masaryka 22

960 92 Zvolen

e-mail: tutka@fris.sk